

Відгук

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Остапйовського Ігоря Євгеновича на дисертаційне дослідження
Кушової Тетяни Олександрівни «Педагогічна спадщина та громадсько-
просвітницька діяльність Адріана Митрофановича Топорова (1915–1984
рр.)», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук за спеціальністю**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Дисертаційне дослідження Кушової Тетяни Олександрівни «Педагогічна спадщина та громадсько-просвітницька діяльність Адріана Митрофановича Топорова (1915–1984 рр.)» є надзвичайно важливим науковим дослідженням. В період розбудови Нової української школи пріоритетним є впровадження новацій, кращих зразків зарубіжного досвіду та збереження і відтворення здобутків вітчизняних педагогів. Проте у педагогічній науці залишаються ще прогалини у дослідженні внеску наших співвітчизників у розвиток педагогічної думки і системи освіти України.

Недостатньо дослідженою та мало відомою для широкого кола науковців та практикуючих педагогів залишається постать вітчизняного педагога і громадського діяча Адріана Топорова. Його громадсько-просвітницька діяльність, ідеї щодо реалізації дитиноцентричного та андрагогічного підходів, розумового, морального і художньо-естетичного виховання школярів досліджувалися фрагментарно, описово і потребують глибокого системного аналізу.

Необхідність у здійсненні цілісного аналізу педагогічної спадщини і напрямів громадсько - просвітницької діяльності А. М. Топорова, розкриття, перспективності його ідей у справі реформування сучасної української освіти; зв'язок дослідження із науковою темою кафедри початкової освіти початкової освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського «Становлення та розвиток професійної освіти на

Миколаївщині в ХІХ столітті» (державний реєстраційний номер 0113U001014) засвідчують актуальність дисертаційної роботи Т. О. Кушової.

Аналіз тексту дисертації та тексту автореферату дозволять констатувати, що в дослідженні чітко визначено дослідницький апарат - мету, завдання, об'єкт, предмет, комплекс методів та джерельну базу дослідження. Заслуговує на увагу аргументований підхід до виділення хронологічних меж дослідження, визначених часовими рамками педагогічної та громадсько - просвітницької діяльності А. Топорова (1915 – 1984 рр.).

Дисертація Кушової Т. О. має наукову новизну. Імпонує те, що вперше у вітчизняній історико-педагогічній науці системно досліджено й цілісно проаналізовано зміст основних педагогічних ідей та напрями громадсько-просвітницької діяльності А. М. Топорова у 1915–1984 рр.; з'ясовано суспільно-політичні та соціально-культурні передумови й чинники становлення А. М. Топорова як педагога, просвітителя і громадського діяча; розроблено й науково обґрунтовано авторську періодизацію життєвого шляху (1891–1984 рр.) та основні етапи формування педагогічної спадщини та громадсько-просвітницької діяльності Адріана Митрофановича Топорова у 1915–1984 рр.

Виявлено і схарактеризовано зміст педагогічних ідей і напрями громадсько-просвітницької діяльності А. М. Топорова в сучасній педагогічній науці та практиці крізь призму виховання національної гідності, патріотизму й активної громадянської позиції молодого покоління; розкрито стан упровадження педагогічних ідей А. М. Топорова в умовах сьогодення та актуалізовано значення його педагогічної спадщини як вагомого чинника виховання національної гідності, патріотизму, активної громадянської позиції молодого покоління.

Слід відзначити, що незаперечним є практичне значення дисертаційної роботи. Заслуговують на увагу сформульовані дисертантом висновки та положення щодо організації інклюзивної освіти та освіти впродовж життя.

У відповідності із метою та завданнями наукового пошуку розроблено структуру дисертаційного дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, додатків (18) та списку використаних джерел до кожного розділу, що складається з 711 позицій, з яких 11 – іноземними мовами, 102 – архівні джерела. Робота містить 11 таблиць, що обіймають 10 сторінок основного тексту. Загальний обсяг дисертації – 360 сторінок, з яких 198 сторінок основного тексту.

У першому розділі – «Педагогічна спадщина та громадсько-просвітницька діяльність Адріана Митрофановича Топорова в контексті вітчизняного історико-педагогічного дискурсу» дисертантом розкрито методичні засади дослідження педагогічної спадщини і громадсько-просвітницької діяльності А. М. Топорова, висвітлено історіографію проблеми та джерельну базу дослідження; виокремлено і схарактеризовано авторську періодизацію життєвого шляху (1891–1984 рр.) та обґрунтовано основні етапи формування педагогічної спадщини і громадсько-просвітницької діяльності А. М. Топорова у 1915 – 1984 рр. як педагога, просвітителя і громадського діяча.

Розвиток педагогічної майстерності та громадянської позиції А. М. Топорова у 1915–1937 рр.; розкриття змісту педагогічних ідей А. М. Топорова в період 20-х–30-х рр. ХХ століття; аналіз та реалізація андрагогічного підходу в освіті дорослих у педагогічній діяльності А. М. Топорова в комуні «Майское утро» у 1920–1932 рр. знайшли відображення у другому розділі роботи «Зміст та концептуальні засади освіти й виховання в педагогічній спадщині А. М. Топорова».

Аналізуючи матеріали даного розділу, необхідно відзначити обґрунтування методики голосових читань художньої літератури із селянами комуні «Майское утро», які Топоров проводив упродовж дванадцяти років (1920–1932 рр.). За результатами чого було опубліковано книгу «Крестьяне о писателях» (1930 р.), яка зробила ім'я її автора всесвітньо відомим.

Третій розділ дисертаційної роботи «Громадсько-просвітницька діяльність Адріана Митрофановича Топорова у розвитку освіти і педагогічної

думки в Україні», присвячений узагальненню і систематизації змісту громадсько-просвітницької діяльності А. М. Топорова. Позитивним, на нашу думку, є те що автором дослідження визначено перспективні напрями використання педагогічної спадщини та громадсько-просвітницької діяльності А. М. Топорова в контексті реформування сучасної української освіти.

Аналіз рецензованої роботи засвідчує ґрунтовне вивчення дослідницею вельми актуальної теми, творче використання загальнонаукових, конкретнонаукових, історико-соціологічних, пошуково-бібліографічних методів дослідження, що дозволило досягнути мети і розв'язати завдання наукового пошуку.

Про те у дисертації є питання, що потребують пояснення та уточнення.

1. У дисертаційному дослідженні виділено періоди та етапи життєвого шляху А.М. Топорова. «Критеріями періодизації мають бути події, які змінюють звичні умови для певного відрізка життя людини» (див. с.28 тексту дисертації). Уточніть, будь-ласка, що є критерієм, який дозволяє виділити етапи життєвого шляху ?

2. Андрагогічний підхід передбачає реалізацію освіти дорослих. Тому пункт 2.3 «Андрагогічний підхід в освіті дорослих у педагогічній діяльності А. М. Топорова в комуні «Майское утро» (див. с. 160 тексту дисертації) доцільніше подати в іншій редакції.

3. Автор дисертаційного дослідження стверджує, що другий етап у житті і творчості А. М. Топорова «Активна громадсько-просвітницька діяльність у м. Миколаєві» (1961–1984 рр.) розпочався в 1961 р. у зв'язку з польотом в космос Г. Титова, батьки якого (Степан Павлович і Олександра Михайлівна) були учнями Адріана Митрофановича в комуні «Майское утро» (див. с. 215 тексту дисертації). Коректніше, на нашу думку, буде звучати що даний період розпочався у 1961 році після оцінки та визнання наукового та творчого феномену Адріана Торопова почесним громадянином м. Миколаїв, космонавтом Г. Титовим.

4. Відсутнє обґрунтування доцільності використання досвіду В.О. Сухомлинського (див. с. 256 тексту дисертації), підрозділ 3.3. Актуалізація педагогічних ідей та просвітницької діяльності А. М. Топорова в контексті реформування сучасної української освіти.

Висловлені зауваження та побажання не є концептуальними. Дисертація Кущової Т. О. є завершеним самостійним дослідженням. Текст автореферату відбиває принципові положення дисертаційної роботи. Основні теоретичні положення та висновки дисертації висвітлено у 16 публікаціях, із них: 7 у фахових виданнях України (1 у співавторстві), 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні (у співавторстві), 8 – у збірках матеріалів наукових конференцій.

Отже, є всі підстави вважати, що добувачка виконала актуальне історико-педагогічне дослідження, яке відповідає вимогам пунктів 9,10,12,13,14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка – Кущова Т. О. – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13. 00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

**Офіційний опонент: кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної
освіти Волинського національного університету
імені Лесі Українки**

І. Є. Остапйовський

ПІДПИС
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
«26» квітня 2024р.